Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor
Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links
Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

December 1973 Nr. 187-32. årgang

LANDSKAB FRA RAKLEV VED KALUNDBORG

Kalundborgegnen har mange oltidsmindesmærker. – I Raklev Sogn er bevaret 4 langdysser, 6 dyssekamre, 2 jættestuer, 10 høje og 2 bautasten, og et betydeligt større antal er ødelagt eller sløjfet.
Her ses en af højene med stendysse fra oldtiden, og i baggrunden Raklev kirke fra reformationstiden (opført 1547) og foran kirken en radiomast fra nutiden.

Medlemsblad
for
Dansk Slægtsgaardsforening

Redaktion:

Hans Balle,
Hybenvej 27, 5260 Hjallese.
Telefon (09) 12 94 73

Artikler og billeder, læserbreve, juridiske spørgsmål og øvrige meddelelser til »Slægtsgaarden« sendes til redaktionen som forbeholder sig ret til at forkorte artikler og breve, som ønskes optaget i bladet.

Eftertryk efter ophavsretslovens bestemmelser.

☆

Annonceekspedition:

Agronom Hans Balle,
Hybenvej 27, 5260 Hjallese.
Tlf. (09) 12 94 73

Alle henvendelser om annoncer rettes til annonceekspeditionen.

☆

Trykkeri:

Andelsbogtrykkeriet i Odense.

☆

Distribution:

Klager over udeblivelse eller forsinkelse af bladet rettes til postvæsenet.

Henvendelse om ældre numre eller supplementsnumre og bilagsblade af »Slægtsgaarden« sker til annonceekspeditionen.

Dansk Slægtsgaardsforening

Oprettet 5. juli 1941

Lær af fortiden – Lev i nutiden – Virk for fremtiden

Landsbestyrelsen:

LANDSFORMAND: Gårdejer *Chr. R. Christensen*, (R) Badstrup, 5484 Uggerslev.
Tlf. (09) 85 11 49.

NÆSTFORMAND: Gårdejer *Einer Petersen*, Kikhavn, 3390 Hundested.
Tlf. (03) 33 71 49.

Gårdejer *Jens Skau*, (R) Nygård, 6533 Øster Lindet.
Tlf. (048) – 4 62 03.

Sognefoged, gårdejer Holger Grøntved, Mygdal, 9800 Hjørring.
Tlf. (08) 97 52 31.

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, 5350 Rynkeby.
Tlf. (09) 39 13 17.

Hofjægermester Cederfeld de Simonsen, Erholm, 5560 Årup.
Tlf. (09) 43 10 91 (helst kl. 9–10).

Gårdejer H. Chr. Flytkjær, Rindom, 6950 Ringkøbing.
Tlf. (07) 32 03 72.

Gårdejer Jens Bligaard, Oddense, 7861 Balling.
Tlf. (07) 58 10 11.

Gårdejer Harald Poulsen, Aspesgård, 3752 Østerlars.
Tlf. (03) 99 80 30.

Gårdejer N. Sehested, Holmstol, 8833 Gjern.
Tlf. (06) 87 50 19.

Sognefoged, gårdejer Chr. Thyboe, Kirkemosegaard, 8991 Spentrup.
Tlf. (06) 47 70 87.

Gårdejer Holger Buch Juul, Jægergaarden, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf. (05) 86 50 21.

Gårdejer Erik Strange, Øverup, 4800 Nykøbing F.
Tlf. (03) 83 92 12.

Gårdejer Jens P. Petersen, Farendløse, 4100 Ringsted.
Tlf. (03) 64 00 24.

Gårdejer Peder Møller Frifelt, Frifeltgaard, 6870 Ølgod.
Tlf. (05) 24 30 87.

(De tre førstnævnte udgør landsbestyrelsens forretningsudvalg.)

Udvalgsformænd:

Slægtsgaardsarkivet: Arkivudvalgsformand vælges ved arkivudvalgsmøde i oktober.

Bladudvalget: Proprietær Bent Bjergskov, »Rosenlund«, 5350 Rynkeby. – Tlf. (09) 39 13 17.

Kassererkontor og medlemsforhold:

Fru Inger Hansen, Gassehaven 56, 2840 Holte.
Tlf. (01) 80 25 37 (Helst før kl. 8)
Postgironummer 8 31 42.

Slægtsgaardsarkivet:

Adresse: H. C. Andersens Boulevard 4 (2. sal t. v.), 1553 København V. Tlf. (01) 11 67 20.
Ledere: Arkivarerne P. K. Hofmansen og Annalise Alstrøm. (Træffes på arkivet tirsdag og onsdag kl. 14–17).

Foreningens revision:

Statsautoriseret revisor Kr. Foged, Rosenvængets Sideallé 8, 2100 København Ø. – Tlf. Øbro (01) 92 – 30 og Øbro (01) 92 – 5000.

Med solhverv for hjerterne bange -

Af domprovst *H. J. Falk*

SOLHVERV . . . Det lyder som en fanfare midt i den mørkeste tid. Nu vender jorden igen sin bane, og det går frem mod lys og varme, mod forår og sommer.

Hvor stærkt det kan opleves har biskop Berggrav skildret i »Spændingens Land«. Der højt mod nord er halvdelen af året én lang nat. Mod slutningen af den lange nat er det, som om mørket bliver uudholdeligt, det går helt ind i sjælene. Og derfor venter man mere og mere utålmodigt på, at det store under skal ske: solhvervet. På »soldagen« har alle fri. De står der i mørket og venter. Og pludselig sker underet: solskiven dukker op over horisonten, den store ildkugle ruller ind i mørket og med ét er det dag. Der er mennesker, der knæler ned – andre, der græder, overvældet af lysets under.

SÅDAN er julen kommet med solhverv for hjerterne bange. I slægtens årtusindlange nat rullede lyset bogstaveligt ind julenat: »Solopgangen fra det høje har besøgt os –« Lukas 1,78. Midt i de bange hjerters nat lød det: »Frygt ikke«. Kender vi det ikke, ikke blot som et stykke bibelhistorie, ikke blot som noget, der skete julenat for nogle andre, men helt personligt? Hjerterne bange? Ja, bange for, *at der ingen Gud er.*

Det store, mørke verdensrum hvælver sig over os, uendeligt. Hvor er Gud? Vi kan ikke se ham, vi kan ikke finde ham, vi kan ikke fatte ham. Men så blev det solhverv for hjerterne bange. For Gud kom til os i et menneskes skikkelse, som vi kan se og finde og fatte. »Den, der har set mig, har set Faderen«. Fra Jesus Kristus, denne historiske person her på jorden, udgår der et lys af sandhed, af renhed, af godhed, et lys, som vi mennesker ikke har tændt, men som bogstaveligt er ovenfra. I det lys ser vi den Gud, vi ellers ikke kunne se, og i det lys kender vi den Gud, vi ellers ikke kunne kende . . .

DET er igen som med solen deroppe på himmelen. Den er uendelig langt borte. Den har en lysglans, så intet menneskeligt øje kan tåle at se ind i den, så bliver vi blinde. Intet menneske har nogensinde været på solen og kommer der aldrig. Og dog kender vi solen, ved, hvad den består af og hvordan den forbrænder. Hvordan det? Jo, solen der er uendelig langt ude i verdensrummet, er tillige hernede på jorden. Den sender sit solskin den lange vej herned, vi kan undersøge dette solskin, vi kan gå ind i det og lade os gennemvarme af det.

Sådan er Jesus Kristus Guds solskin på jorden. Den fjerne ukendte ufattelige Gud kan vi kende i ham. Som vi netop synger i en anden julesalme: *Himlens lys kom i dig til jord* . . . Og hvis det bange hjerte måske derfor bliver endnu mere bange, for hvem bliver ikke gennemskuet af det himmelske lys, hvem kan bestå for den hellige Gud, så svarer julens evangelium: »Frygt ikke«. For da Gud kom til os, var det ikke som en streng dommer, men i et lille barns skikkelse. Og stærkere og enfoldigere kunne Gud jo ikke åbenbare, at han er kærlighed. For kærligheden er jo altid på én gang afmægtig og almægtig som et lille barn – og en korsfæstet mand. Derfor ser vi ikke blot i Jesus Kristus Gud, men vi ser, at Gud er kærlighed, at Gud er vor himmelske fader:

»Godt kan vi nu ved nattetid
kende som børn vor Fader blid.«

Derfor: Frygt ikke, du bange hjerte – i julens lys ser du ikke blot Gud, men du ser Guds uendelige kærlighed . . .

FRYGT derfor heller ikke det store mørke, som døden er. For julens barn gik ikke blot den lange vej fra himmelen til jorden: han gik også den lange vej fra jorden til de dødes rige, for også dér at lade Guds solskin lyse.

Det har Grundtvig sagt så uforglemmeligt i en anden af sine julesalmer: »Julen har englelyd«. Den lod han selv synge ved sin anden hustrus begravelse midt om sommeren – disse trøsterige ord om julens barn, at han

gik ned for os i døden
som sol i aftenrøden
og stod i morgengry
op for os påny.

Og så bliver det igen i 1973 solhverv ude i naturen og for vore hjerter ved julens evangelium: Lyset skinner i mørket. Og det lyder: »Frygt ikke. Thi se, jeg forkynder eder en stor glæde som skal være for hele folket: Eder er i dag en Frelser født« – en frelser fra mørket til lyset, fra døden til livet, fra angsten til kærligheden. For julen er kommet med solhverv for hjerterne bange.

Klintholm Gods i samme slægts Eje i 6 generationer

1798 – 1973

FOR 20 år siden – i 1953 – havde Slægtsgårdsforeningen årsmøde i Stege på Møn. Mange af de 250 deltagere erindrer endnu den oplevelse, det var at besøge Klintholm og se og høre, hvad godsejer C. C. B. Scavenius fremviste og fortalte om godsets historie og om landbrugets og skovbrugets drift.

Den nuværende unge ejers tip-tipoldefader, etatsråd Jacob Brønnum Scavenius, født den 2. april 1749 på Skagen, søn af købmand Peder Christensen Brønnum, tog studentereksamen på Ålborg Katedralskole i 1770.

Han arbejdede nogle år som volontør i rentekammeret og trådte i 1776 i Asiatisk Kompagnis tjeneste som assistent, men blev hurtig forfremmet til faktor i Ostindien, hvorfra han efter 15 års tjeneste vendte hjem til Danmark med en meget stor formue og hædret med kompagniets medalje.

I året 1793 købte han det lindencroneske stamhus for 200.000 Rdl. og blev derved ejer af Gjorslev, Erikstrup, Søholm samt Stevns klint.

Han var meget dygtig til at administrere og producere på sine erhvervede ejendomsbesiddelser, hvor han drev landbrug, skovbrug og fabriksdrift

DEN 7. juni 1798 om Klintholm gods i slægten Scavenius' eje, og havde den 7. juni 1973 været 175 år i familien.

Følgende generationsoversigt viser den mandlige lige linjes rækkefølge. Årstallene er tidspunktet for Klintholms overtagelse ved skødeudstedelse (i nogle tilfælde har en afdød ejers ægtefælle haft skøde et tidsrum før overdragelse til en søn).

Jacob Pedersen Brønnum Scavenius	1798
Peder Brønnum Scavenius	1826
Carl Sophus Scavenius	1870
Carl Sophus Scavenius	1918
Carl Christian Brønnum Scavenius	1945
Carl Peter Brønnum Scavenius	1972

Hver generation har sat sig præg på Klintholm ved forbedringer, fornyelser, bygningsopførelser, driftsændringer og planlægning.

Følgende uddrag af en beretning om Klintholm og godsets ejere og deres virke siden 1798, belyser bl. a. den meget omfattende og interessante udvikling, der har fundet sted i tiden fra 1945 til 1972:

Oberstløjtnant, kammerherre Carl Christian Brønnum Scavenius, født 6. august 1915, forpagtede gården i 1942 og overtog godset i 1945. Det er nu på 3000 tdr. ld. – En omfattende mekanisering af landbruget og en fuldstændig elektrificering af hele godset og alle husene blev snart begyndt. Dér, hvor etatsrådens mange bønder og husmænd håndsåede kornet, høstede med le og bandt det op i hånden, kørte det hjem for i løbet af vinteren at tærske det med plejl, trækker nu 9 traktorer de moderne markredskaber og 2 mejetærskere ordner høsten. – Den store hestebestand, der var på ca. 40 heste, er nu helt forsvundet.

Overslaget ved denne mekanisering blev i 1945 sat til en investering på ca. 265.000 kr. Indtil 1957 blev der udskiftet maskiner for over en halv mill. kr., og i det næste 10-år for ca. 350.000 kr. Den seneste udskiftning af kun 6 traktorer koster 525.000 kr. Imidlertid er der nu tale om 100–130 hk. traktorer. Disse store tal må dog ses i relation til arbejdslønningerne, der i 1947 var ialt 165.000 kr. og i 1972 335.000 kr. for en tredjedel af arbejdsstyrken – en fordobling af lønnen.

Også bygningerne har krævet store investeringer. Kostalden har været moderniseret to gange, men er nu nedlagt. Moderne kvie- og fedestald har været bygget, men er også nedlagt. En overgang var der hønseri til 5000 høns, også det er væk. I dag er der kun en moderne maskinhal og et nyt kornmagasin m. tørreri til 10.000 td. korn, alle andre avlsbygninger på godset står tomme.

Til gengæld har man været banebrydende med hensyn til kødkvægproduktionen. I 1954 fik Klintholm den første import til Danmark fra England af den verdenskendte kødkvægrace Hereford (the white face). Denne race har slået godt an i Danmark – forøvrigt i hele Skandinavien. Fra en enkelt ko af den første import i 1954, som døde i 1972, er der blevet solgt afkom til avl for over 160.000 kr.

Hereforderne passer til forholdene her: de kan klare sig ude hele året, de giver en større indtægt på de marginale jorder langs klinten end nogen afgrøde, de er smukke i terrænet og lader sig ikke genere af de mange turister.

Målet er at oparbejde en besætning på ca. 400 køer, delvis renracede, delvis krydsningsdyr.

Det er imidlertid inden for turismen, man har gjort den største indsats. Fra 1933 blev der ved indkørslen til Klinteskoven opkrævet bomafgift til vedligeholdelse af veje, stier m. m., men først efter 1960 kom der gang i udbygningen af de forskellige turistattraktioner.

Hotel Hunosøgaard er moderniseret og udvidet. Hotel Store Klint er moderniseret. Cafeteria Møns Klint er helt moderniseret, suppleret med børnelegeplads – Zoo – Museum m. m. – I Klintholm Havn er der i 1961 bygget en restaurant med åle- og Hereford-specialiteter. Sidst men ikke mindst er der på Camping Møns Klint bygget friluftsbad og alle tænkelige moderne faciliteter – en investering på over 2 mill. kr.

For at interessere turisterne i at komme til Møns Klint er hele området i foråret 1973 blevet åbnet som et »Kondicenter Møns Klint« med 3 kondistier, 3 afmærkede gåture (10–8–6 km) – 12 km ridestier med ca. 25 forhindringer, flere skiløjper og en slalombakke med skilift m. m.

I 1967 blev skovene ramt af en hård storm, og mere end 10 års hugst – ca. 40.000 m³ faldt. Dette vil præge skovene i generationer, og man kan ikke regne med indtægter i en lang periode fremover.

Bl. a. af den grund stiler godset efter en stærk koncentration såvel i ledelsen som i arbejdet, således at man i fremtiden kun vil have én overordnet funktionær med ansvar for alle produktionsgrene, og en samlet arbejdsstyrke på ikke over 10 mand, som skal klare opgaverne i skoven, landbruget, kødkvægproduktionen og turismen.

1. AUGUST 1972 overtog Carl Peter Brønnum Scavenius, født 17. april 1947, godset, men faderen forpagter godset til sønnen er færdig med sin uddannelse.

I foråret 1973 er der rejst fredningssag for dele af Østmøn – koncentreret om Klintholm gods.

I 1917 blev dette første gang forsøgt, og man kom så vidt, at rigsdagen skulle tage stilling til en samlet erstatning på 145.000 kr. – men sagde nej – det var for dyrt!!

Siden har der flere gange været talt fredning, men først nu, da lovgivningsmagten begyndte at nedskære ejendomsretten igennem tvangsåbning af skove, strande m. v. er det blevet klart, at en fredning bør gennemføres.

Klintholm er en slægtsgård, som har været 175 år i familien Scavenius eje, og alt tyder på, at Klintholm kan bevares for slægten. – Det kan nævnes, at der kun findes ca. 20 herregårde, som har tilhørt samme slægt i over 150 år.

– Lad Klintholm i generationer fremover være blandt disse 20.

LOVGIVEREN

Bog af Villy-August Linnemann

Linnemann er født på egnen omkring Flensborg og er således en grænselandets søn, hvad hans produktion i høj grad bærer præg af. Senere er han flyttet til København, og denne vandring fra vest mod øst, som så mange har foretaget har ligeledes sat sine spor på digterens virksomhed.

»Lovgiveren« er sjette og sidste del af det seks binds værk, der er udgivet under titlerne »Fabrikanten«, »Planlæggeren«, »Handelsmanden«, »Helbrederen«, »Forkynderen« og nu til sidst »Lovgiveren«.

I »Lovgiveren« skildrer Linnemann drengen Eske Sunesen Schlesviger, der opvokser på en større gård i grænselandet som den yngste af seks brødre. Han bliver student, gifter sig med en tysk kvindelig advokat og tager bopæl i København, hvor han går advokatvejen, indtil han bliver grebet af politik. Han indmelder sig i »Det kongelige Socialdemokrati«, bliver folketingsmand og justitsminister for at ende som statsminister.

Under alt dette får han lejlighed til at se en masse ting, som folk i almindelighed ikke engang aner eksistensen af. Der gøres fremskridt, men holdes også kontrol. Ministeren er overbevist om, at han overvåges både af sin ministersekretær og sin chauffør. Sammen med sine brødre fremstiller han et instrument, der kan overvåge, alt hvad der sker omkring ham, men pludselig sker der flere dødsfald inden for hans egen familie, og han får selv en advarsel om, at også hans eget liv er i fare. Han benytter derfor en tivolitur til i et ubemærket øjeblik at forsvinde i mængden og gøre sig usynlig, indtil han ved en mindestensafsløring et par år efter hans forsvinden aflægger et kort natligt visit på kirkegården.

For den der interesserer sig for politik og samfundsforhold er der overordentlig mange ting at hente i denne bog. Og i tilgift opnår man, at den er både spændende og underholdende. Det er nemlig ikke blot bogens hovedperson, men også dens forholdsvis få bipersoner, Linnemann skildrer, men hele tidens miljø og naturen omkring Flensborg fjord og problemerne i et blandet tyskdansk ægteskab, selv om grænselandets hårde skel er under afvikling. Og så er det en sober bog, der skildrer livet, som det er, uden nogensinde at forfalde til tidens forfladigende tendenser.

C. R. C.

Urimelig beskatning af landbrugets generationsskifte

Under denne overskrift skriver

økonomikonsulent *Anders P. Schou Andersen* følgende i Jyllands-Posten:

HIDTIL har almindelige familiehandler i landbruget kun i meget sjældne tilfælde medført beskatning af fortjeneste på fast ejendom (kapitalvindingsskat), men hvis de nugældende beskatningsregler opretholdes vil den nye 15. almindelige ejendomsvurdering medføre, at et meget stort antal familiehandler i de kommende år vil blive pålignet kapitalvindingsskat, da den seneste ejendomsvurdering i praksis er den laveste handelspris, som det offentlige anerkender.

Ved beregningen af kapitalvindingsskat går man ud fra 13. alm. vurdering som anskaffelsessum, hvortil må tillægges et »konjunkturtillæg« på 30 pct. plus 6 pct. pr. år siden 1966, hvilket i 1973 vil sige 72 pct., men da mange landbrugsejendomme er steget mellem 100 og 200 pct. fra 13. alm. vurdering til 15. alm vurdering vil de gældende regler medføre en beskatning af inflationsstigninger – i nogle tilfælde med flere hundrede tusinde kroner.

Årsagen til denne nye beskatning er så ganske givet, at »lovens fædre« i 1964/65 ikke kunne forudse en inflation af de dimensioner, som vi har været vidne til i de seneste år.

Af referaterne fra 1. og 2. behandling af lov om særlig indkomst, henholdsvis d. 5/11-64 og d. 1/6-65, fremgår det tydeligt, at det ikke var hensigten at beskatte almindelige konjunkturstigninger. Tydeligst udtrykte den radikale A. C. Normann sig, idet han bl. a. sagde »Det er ikke vor hensigt at ramme almindelige handler, dette søges hindret ved de store tillæg til anskaffelsesprisen, som skulle og formentlig og forhåbentlig vil komme til at holde almindelige handler fri for skat, det vil afhænge af den økonomiske udvikling om og hvor længe de 6 pct., der årlig kan tillægges anskaffelsesprisen er tilstrækkelig til at hindre skat på inflation – en skat, vi altid bør undgå.«

Forudsætninger for de gældende beregningsregler er således bristede, derfor må vore ansvarlige politikere omgående lade loven tage op til revision. Sker dette ikke vil man ved generationsskifte i landbruget f. eks. kunne komme til at stå i den paradoksale situation, at landbrugsministerens tilskud og lån til yngre landmænd omgående vil blive konfiskeret af finansministeren – en måske meget morsom form for beskæftigelsesterapi, men en latterlig form for administration.«

Schou Andersen har fuldkommen ret i sin gengivelse af loven og dens virkninger. Det var ikke lovgivernes mening at lægge hindringer i vejen for at unge landmænd kunne overtage landbrugsejendomme. Nu har man forbudt ikke-landmænd at købe landbrug og hertil kommer virkningerne af kapitalvindingsskatten, der er så urimelige, at man næsten afskærer unge landmænd fra at overtage deres slægtsgårde.

Det er på høje tid at få dette ændret.

C. R. C.

En arvefæstegård skifter ejer

Da Jeppe Petersen på arvefæstegården matrikel 11 i Brahetrolleborg i 1880 mærkede alderdommens nærhed, besluttede han at overdrage gården til en datter og svigersøn, men ikke uden betingelser og heller ikke uden forud indhentet tilladelse fra herskabet på Brahetrolleborg.

Svigersønnen måtte forpligte sig til at stille fri aftægtsbolig til rådighed i stuehuset. Stuerne og kakkelovnen skulle vedligeholdes af ejeren. Der skulle daglig leveres en kande sødmælk, og i sygdomstilfælde måtte der ydes fri læge og medicin.

Kontanter skulle leveres med 400 kr. årlig med 1/12 pr. måned at betale forud. En hæderlig begravelse blev betinget.

Den samlede aftægtsydelse blev kapitaliseret til 3019 kr.

Det kan måske have interesse at få kendskab til ejendommens skatter og afgifter. Gården var skyldsat for to tdr. hartkorn, 0 skp. 3 fdk. 2¾ album og gammelskatten beløb sig til 18 kr. 39 øre.

I arvefæsteafgift til baroniet betaltes årligt 2. tdr. 7 skp. rug, 1. td. 5 skp. byg, 2. tdr. 6 skp. havre samt 9 kr. og 33 øre i rede penge.

Således kunne aftægtsforholdene være for gårdfolk for ca. 100 år siden. Andre steder var vilkårende langt mere detaljerede. Et gennemgående træk var det, at hver gård sørgede for sine gamle, så godt som det var muligt. Fællesskabet blev bevaret længst muligt.

Edvard Andersen.

Damptærskeværkernes betydning

i en Aarerække før og efter Aar 1900

Af H. Balle, Hjallese

LANDMÆND i 60–70 års alderen og de, der er ældre, kan fra deres barndoms- og ungdomsår mindes den årligt tilbagevendende begivenhed, det var, når damptærskeværkerne i tiden fra frøhøstens begyndelse i juli og i kornhøsttiden og månederne derefter indtil i begyndelsen af november kørte fra gård til gård og tærskede avlen af frø og korn.

Tærskearbejdets udvikling fra oldtiden, da der benyttedes en tærskestok, som afløstes af plejlen og senere tærskeslæden, tærskevognen og tærskeknubben (de sidstnævnte tre redskaber, som ikke fik stor udbredelse i Danmark, kan ses på tegninger og i landbrugsmuseer), blev i fremskridtsudviklingen efterfulgt af tærskemaskiner med roterende cylinder med slagler. Det var en skotsk opfinder, Andrew Meickle, som i 1786 projekterede sådanne maskiner, der ændrede tærskningens principper. Omkring år 1800 var disse maskiner forbedret og forsynet med en bro, der kunne afstandsreguleres under cylinderen. Fabrikationen af tærskemaskiner med roterende cylinder med slagler, bro m. m. var blevet sat i gang i flere lande. Egentlige halmrystere på krumtapaksler begyndte at komme frem i 1840'erne. Samtidig fremkom transportable tærskeværker.

Agrarhistorikeren C. Christensen (Hørsholm) 1824–1891 opgiver i hans værk om landboforhold Bd. II, at konferensråd Ryberg, Frederiksgave (»Hagenskov«) på Vestfyn, indførte den første tærskemaskine her til landet i 1798. Og allerede i 1799 var der over 20 store tærskemaskiner i Danmark. – Maskinerne, som var engelsk opfindelse, kom i reglen hertil fra Sverige. – Drivkraften var hesteomgang, der blev trukket af 4 heste. – Ved mindre maskiner af 2 eller 3 heste.

År 1803 var der 30–40 tærskemaskiner i brug på Sjælland. Det gik langsomt med udbredelsen på mindre gårde.

Omkring år 1800 optog Frederiksværk Krudtværk fremstillingen af tærskemaskiner og fabrikerede bl. a. små tærskemaskiner til 2 heste til mindre avlsgårde og bondegårde.

1810 meddeltes fra Jylland, at Grev Schimmelmann havde ladet bygge en tærskemaskine på tiendegården under grevskabet Lindenborg i Ålborg

Tærskning med Plejl. Træsnit af Crescentis 1519.

amt. Men i 1832 hed det i amtsbeskrivelsen: »Af tærskemaskiner gives i dette amt for tiden ingen.«

Ifølge en beskrivelse fra Odense amt 1843 var tærskemaskinen endnu ikke almindelig. Frederiksgave (Hagenskov), Langesø, Marienlund, Bramstrup, Vejrup, Østergaard, Lundsgaard o. fl. havde tærskemaskine og hestegang, men der var ikke enighed om, at de var fuldkommen hensigtsmæssige.

Foruden forannævnte fabrik i Frederiksværk fremstillede maskinfabrikkerne Phønix, M. P. Allerup, og H. Rasmussen og Co., Odense, og Brdr. L. og P. Jensen, Fåborg, tærskemaskiner og fabrikationen af hestegange forbedredes og steg samtidig.

Blandt praktiske landmænd var der kyndige og interesserede maskinmænd, der søgte at forbedre de redskaber og maskiner, de arbejdede med i deres landbrug. I »Ugeskrift for landmænd« 1870 oplyses, at forpagter Clement, Erholm ved Årup, har opfunden og konstrueret en tærskekaste- og rensemaskine til hestekraft, som flere gange blev rosende omtalt.

I første halvdel af 1800 årene gik det på bondegårdene trægt med at anskaffe tærskemaskiner. På mange egne blev hovedparten af kornavlen fortsat tærsket med plejl.

Så snart tærskemaskinernes arbejdsydelse blev kendt, steg interessen for anskaffelsen. Som eksempel kan nævnes, at omkring 1850 blev der på Vestfyn tærsket meget korn af kromanden, Johan Henrik Lund, Stubberup Kro, hvortil der hørte et lille landbrug med heste.

Han anskaffede en af de nye små transportable tærskemaskiner med cylinder og bro, samt en transportabel hestegang af størrelse passende til tærskning på de almindelige gårdmandsbrug.

I en lang årrække lejede han maskineriet ud til et stort antal gårde på Vestfyn og kørte bl. a. den 2 mil lange vej til Nordby i Kærum sogn ved Assens, til gårdmændene Henning Nielsen og Henning Madsen (Matr. Nr. 8 og 4)

Disse to gårdmænd og Hans Østerby i Melby købte ca. 1855–60 hver en tærskemaskine med bro samt hestegange til 2 heste og indrettede et hus med lergulv til hesteomgangen, således at drivakslen gik gennem ladevæggen i gulvhøjde og ind til tærskeloen.

I gulvet var der under tærskemaskinen muret et 2 × 3 m stort og 1½ m dybt hul, hvor hovedparten af det aftærskede korn faldt ned i. Der var ingen halmryster, men fra en 2–3 m lang tremmerist, der gik ind under tærskecylinderen, fjernedes den aftærskede halm med trærive, hvorefter halmen rystedes med forke og blev bundet i knipper med snoede halmbånd.

Disse gamle gårdbrugstærskemaskiner, som efterhånden blev anskaffet på almindelige og mellemstore brug, blev benyttet helt frem til årene 1910–20, da nye selvrensende tærskemaskiner blev anskaffet samtidig med installation af elektrisk kraft.

På mindre gårde og husmandsbrug var plejlen mange steder blevet afløst af håndtærskemaskiner, d. v. s. små tærskemaskiner med cylinder og bro, som blev trukket med to håndsving. Cylinderen var i reglen en tromle forsynet med pigge i stedet for slagler.

De mekaniske fremskridt, der var sket i 1800 årene med tærskearbejdets gennemførelse med hestegang og tærskemaskine uden renseri, blev imidlertid utilstrækkelige.

Jordernes dræning og mergling og den bedre bearbejdning med mere effektive markredskaber, større mængder staldgødning, og fra ca. 1870 den begyndende indførsel og anvendelse af kunstgødning, bevirkede, at kornavlens kærneudbytte pr. ha steg med over 50 pct. fra 1850 til 1925.

Denne store fremgang i høstudbyttet medførte, at der især på større gårde blev brug for store selvrensende tærskemaskiner med halmrystere. De blev fabrikeret i England og blev benyttet med damplokomobil som trækkraft.

Tærskning med dampkraft

I »Landoeconomisk Tidende« berettes i 1849, at store tærskemaskiner til dampkraft nu var begyndt at komme frem i England.

Få år efter – i 1856 – blev der tærsket med dampkraft på Dragsholm på Sjælland, og fra omkring 1860 kom der efterhånden flere damptærskeværker i brug i Danmark – dels på de store gårde – dels oprettedes der tærskeinteressentskaber, som ofte bestod af 3–5 gårdmænd. De anskaffede et transportabelt lokomobil, et tærskeværk og en halmtransportør eller en halmpresser. Disse maskiner kunne flyttes fra sted til sted med heste, og de blev lejet ud til gårde på egnen, når parthavernes kornavl var tærsket.

Ifølge den officielle statistik havde landbruget i 1883 497 damplokomobiler til bevægelige tærskemaskiner. I 1898 var antallet steget til 961, i 1899 til 999, i år 1900 til 1018 og i 1901 til 1106 lokomobiler. I de følgende år er damplokomobilerne ved statistisk departements tællinger ikke opført særskilt, men opgivet sammen med mejeriernes dampmaskiner m. fl. – Ved en speciel tælling af landbrugsmaskiner i 1923 er opgivet, at 7.411 ejendomme benyttede damplokomobiler, 2005 benyttede traktorer, 14.783 benyttede petroleums- og andre eksplosionsmotorer og 39.636 benyttede elektromotorer.

Almindelige bemærkninger om damptærskeværkerne og tærskearbejdet

Ved damptærskeværkets flytning fra gård til gård blev det transporteret af den, der sidst havde benyttet det. Under kørslen på vejene var lo-

komobilet, som blev trukket af 2 heste og tærskeværket af 4 heste, forsynet med slæbesko (bremse). Halmpresseren, som ikke var så tung, blev trukket af 2 heste og var ikke forsynet med slæbesko.

Opstillingen af disse 3 maskiner efter ankomsten til en ny arbejdsplads varede 4 timer. Nedtagningen med klargørelse til flytning til den efterfølgende gård varede 2 timer.

Den nøjagtige opstilling skete ved hjælp af 2 waterpas, som var anbragt på tærskeværket. Hjulene stod på planker, og indstillingen skete ved brug af spændeklodser, som var anbragt i en jernramme.

Fyrbøderen havde ansvaret for maskinernes rigtige opstilling og for deres korrekte smøring. Ilæggeren, som var næstkommanderende, hjalp med smøring af tærskeværk og halmpresser.

Et damplokomobil havde 4,5, 6, 8 eller flere hestes kraft, men damphestekræfter blev beregnet efter en særlig formel og angivet i nominel hestekraft. Et lokomobil med 6 HK havde en trækkraft svarende til motorer med 15–18 HK (bremsehestekræfter).

Et stort antal af de damplokomobiler der importeredes til Danmark var fra engelske maskinfabrikker, bl. a. »Marschall«, »Edinburgh« o. fl. Senere importeredes en del lokomobiler fra maskinfabrikken »Munktell« i Sverige.

Damplokomobilet blev passet af en fyrbøder, som havde gennemgået en »lærebog for kedelpassere«, og havde sat sig grundigt ind i et lokomobils funktioner og pasning. Efter en mundtlig eksamination og godkendelse af den stedlige fabriksinspektør fik han udstedt en kontrolbog som bevis for duelighed og tilladelse til som fyrbøder at passe et damplokomobil.

Til lokomobilets drift blev der i en stor vandtønde hentet overfladevand fra en sø, å eller fra en bæk med uddybning. Brøndvand og kildevand, som er mere hårdt, danner kedelsten i lokomobilkedlen.

Fra et kar sugede en fødepumpe vandet gennem en fødeventil ind i kedlen.

Ved fyringen anvendtes ofte stenkul, som kunne forekomme i så store stykker, at fyrbøderen havde en stor hammer ved det vognlæs kul, der ligesom vognen med vandtønden stod tæt ved lokomobilet. Fyrbøderens redskaber var iøvrigt kulskovlen, ildrageren og rørkoste m. m. Endvidere en værktøjskasse med dunkraft, forskellige nøgler, remsamlere og andet.

Efter flytning og opstilling på næste tærskested varede det over 2 timer, før damptrykket i kedlen var oppe på 7 atmosfære, så maskinen var startklar. I mellemtiden var tærskeværk og presser færdigopstillet og andre forberedelser ordnet.

Ved morgenstarten de følgende dage varede opfyringen 1½ time.

Fyrbøderen mødte kl. 4 30 og mandskabet til davretid, kl. 5,30. Tærskeværket startedes kl. 6. – Om aftenen kl. 18, når maskinerne standsedes, blev ilden raget ud af fyret og slukket med vand.

Ved arbejdets begyndelse og ophør morgen og aften og ved spisepauserne benyttede fyrbøderen lokomobilets dampfløjte til at give signal for maskinernes igangsætning og standsning, således at mandskabet kunne være klar til start eller ophøre med ilægning af neg nogle minutter før fyrbøderen satte hele maskineriet i stå.

Tærskeværkerne var ligesom lokomobilerne af forskellig størrelse, valgt efter hvor store opgaver og arbejdsdistrikter de var beregnet og anskaffet til.

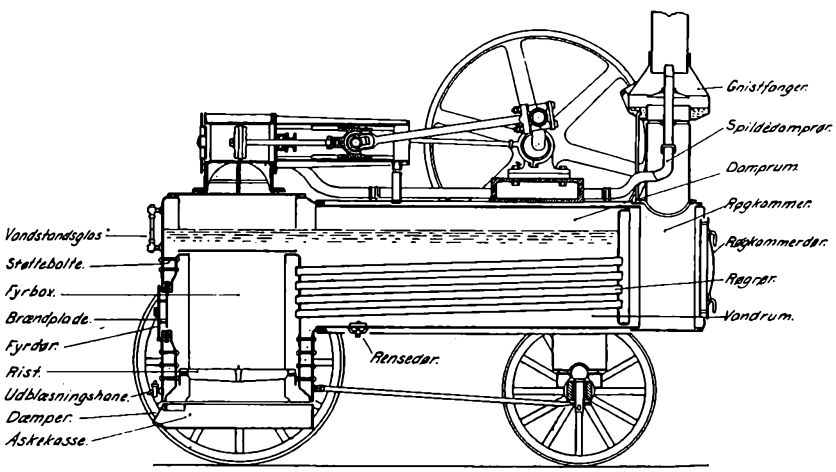

Længdesnit af ældre, engelsk lokomobiltype.

Mange af de store kombinerede tærske- rense- og sortermaskiner var som før nævnt fabrikeret i England, bl. a. de meget udbredte Marschallværker. Senere kom Munktellværkerne fra Sverige og bl. a. de danske Nordstenværker fra Hillerød. De mest anvendte damptærskeværker havde en størrelse – cylinderbredde – på 36 eller 48 engelske tommer.

I tiden før halmpresserne fik monteret et selvbinderapparat, stod eller sad en mand på presseren og førte en påmonteret støbejernsnål med svært bindegarn gennem halmen. Med hånden bandt han knipper med et eller to bånd.

Tærskesæsonen

For damptærskeværkerne strakte sæsonen sig fra begyndende frøhøst i juli og for kornavlen indtil begyndelsen af november. I selve høsttiden tærskedes meget frø og korn ude på markerne. I efterårsmånederne foregik tærskningen i stakhaven i nærheden af gården eller ude på fjerntliggende marker, hvor kornet var sat i hæs. Lokomobilskorstenen var forsynet med gnistfanger, og på nogle gårde, hvor der var hårdt tag, kunne tærskningen foregå på gårdspladsen, hvor kornhæssene var sat i to rækker hvor imellem tærskeværk og halmpresser opstilledes. Der var et langt remtræk mellem lokomobil og tærskeværk.

På et 36″ tærskeværk tærskedes ca. 100–120 tønder tørt korn på en dag (i ældre tid) med større værker betydeligt mere.

Arbejdstiden var omkring 1920 fra kl. 6 til 18.

Spisetiden var for morgenmad kl. 5.30, frokost kl. 9 spistes ved værket, når der tærskedes på marken, og på gården, hvis der var en stakhave nær ved. Middag kl. 12–13 spistes på gården. Eftermiddagskaffe kl. 16 i en smørepause. Aftensmad kl. 18,30.

Fyrbøderen fik sin mad bragt ud til maskinen, hvor han måtte indtage sin måltider, da den ikke måtte forlades, når den var fyret op med fuldt tryk på kedlen.

Tærskemandskabet 12–14 mand bestod af tre faste, som fulgte med tærskeværket, nemlig fyrbøderen, ilæggeren og binderen ved halmpressen.

Herudover var der 2–3 mand på hæssene til at forke negene til maskinen, 1 mand skar eller løste negbåndene, 1 passede kornsækkene på maskinen og vejede det tærskede korn, 2 bar eller kørte kornsække væk fra maskinen, 1 bar avner væk, 2–3 kørte den pressede halm i lade eller satte den i stak på marken, og ind imellem kørte de med vandtønden og hentede vand til lokomobilet. Foruden de 3 faste mænd, der fulgte med værket, var der ofte andre, der medfulgte som medhjælpere fra sted til sted hele tærskesæsonen.

Damptærskemaskinerne fik stor betydning for en rationel god og hurtig tærskning af korn- og frøafgrøder på mange store, mellemstore og mindre brug ud over landet.

I stedet for at tærske med plejl eller med små hestetrukne tærskemaskiner uden renseri i små laderum med støvfyldt luft i mange dage i efterårs- og vintermånederne, kunne tærskearbejdet med dampværk gennemføres udendørs i fri luft, hvor kornavlen var sat i stakke (hæs).

For gårde med alsidig drift på f. eks. 50 td. ld., hvoraf måske halvdelen var dyrket med korn, varede damptærskningen 2–4 dage afhængigt af tærskeværkets størrelse, 36, 48, 54 tommer eller værker med andre cylinderbredder.

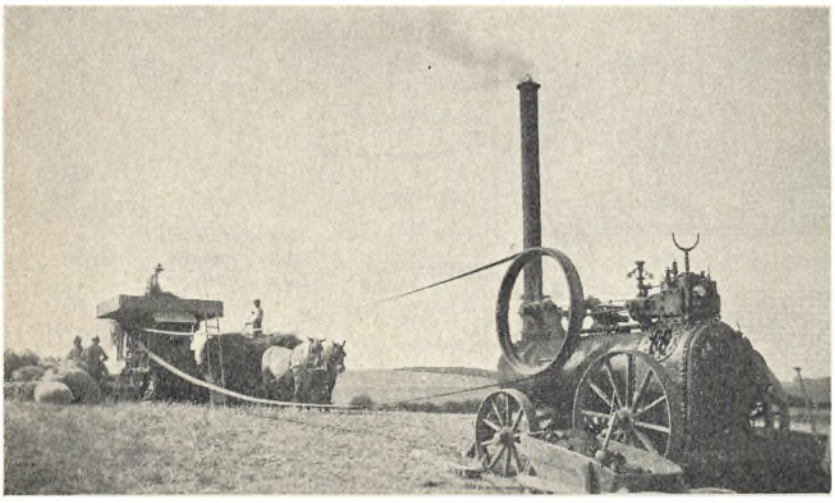

Tærskning af frø på marken.

På mange egne, især på øerne, hvor der ikke var så mange vindmotorer som i Jylland, var det ikke ualmindeligt, at der var et, to eller tre damptærskeværker i et sogn. F. eks. kan fra Assensegnen på Vestfyn nævnes: Avlsbrugerne og vognmændene på Assens byjorder havde 2 lokomobiler med hver 6 HK og 2 tærskeværker 48″, Kærumværket, som ejedes af 3 mand, 1 lokomobil 4,5 HK og et 36″ Marschallværk, Melbyværket i samme sogn ejedes af 5 mand, 1 lokomobil 6 HK og et 48″ tærskeværk. Sønderby sogn 1 lokomobil 6 HK og et 48″ Munktellværk. Snaveværket i Dreslette sogn, 1 lokomobil 6 HK og et 48″ Marschallværk, Voldtofte-værket Haarby sogn, som ejedes af 5 mand, 1 lokomobil 4,5 HK og et 36″ Marschallværk. I Gamtofte sogn havde Brahesborg og Wilhelmsborg hver 1 6 HK lokomobil og et 48″ tærskeværk.

Folkelivet og efterårsstemningen i landsby og landskab

Tærskedagene hørte til årets store dage med megen aktivitet både ude og inde.

Husmoderen sørgede for at mandskabet fik god og rigelig kost.

Morgenmaden kl. 5,30 var på Vestfyn øllebrød, kaffe og hvedebrød.

Mellemmaden (frokosten) om formiddagen kl. 9 smurte mandskabet selv. Der dækkedes bord med brødskiver af 8 punds rugbrød og hjemmebagt hvedebrød. Af pålæg kan nævnes rygeost, masser af æbleflæsk, rødt, saltet oksekød, røget lammekød, leverpostej, spegepølse, rullepølse og ost. Hertil hjemmebrygget øl og kaffe med hvedebrød og brunt sukker i store krystaller, som hed kandis.

Middagsmaden kl. 12 bestod af 2 solide retter. F. eks. suppe med boller og kød, gule ærter med kogt flæsk og pandekager, og iøvrigt grød af boghvede, ris eller byggryn, vælling, hyldesuppe m. hvedebrødsterninger, stegt flæsk med persillesovs, frikadeller, stegt lever, hakkebøf, medisterpølse eller andet. – Efter middagsmaden kaffe og kandis.

Eftermiddagskaffe kl. 16 i smørepausen blev bragt ud til tærskemandskabet og dertil serveredes hvedebrød med syltede bær eller gele eller hjemmebagt kringle. Den sidste tærskedag serveredes til kaffen æbleskiver og en rød tår (solbærrom).

Aftensmaden kl. 18,30 bestod af en borddækning med brød og pålæg og hertil en varm ret som f. eks. pyt i pande (kartofler med hvid løgsovs blandet med flæsketerninger), stuvede kartofler og sylte eller kogt flæsk. Hjemmebrygget øl og kaffe eller te.

Børn og unge mennesker var imponeret af damptærskeværket. Når det kom til en landsby stod de på afstand og betragtede maskinerne og arbejdets gang, men størst interesse havde de for lokomobilet med det kraftige svinghjul med den lange drivrem.

Lyden af de taktfaste stempelslag og synet af det glødende fyr, når fyrlågen åbnedes, medvirkede til at skabe respekt om fyrbøderen, der betjente en sådan kraftmaskine, som spyede sort røg ud af skorstenen og hvid damp ud af ventilerne, når de åbnedes, og når der lukkedes op for dampfløjten.

Et imponerende syn for tilskuerne indtraf, når tærskningen var tilendebragt og dampen blev luk-

Tærskemandskabet drikker kaffe, medens maskinerne smøres.

ket ud af kedlen, før lokomobilets flytning. Synet af den store mængde damp, som under hvæsende lyd blev presset ud af udblæsningshanen og steg højt tilvejrs glemmes ikke af tilskuerne.

Damplokomobilernes virkeperiode i Danmark strakte sig stort set over ca. 60 år fra omkring 1870 til 1930. Højdepunktet for deres udbredelse og benyttelse var vel i årene fra 1890 til 1920.

I den periode var det almindeligt, at man i høsttiden og i efterårsmånederne i de landsdele, hvor damptærskeværkerne havde den tætteste udbredelse på dage med stille vejr kunne høre lokomobilernes stempelslag, dampfløjtens benyttelse samt tærskeværkernes behandling af kornavlen og halmpressernes rytmiske gang.

Disse lyde i landskabet er forlængst forstummet ligesom lyden af rundsavene og kvashuggerne, som i en årrække hørtes i vinter- og forårsmånederne.

Nu hører damptærskeværkerne hjemme i historien om den tekniske udvikling i landbruget i sidste halvdel af det nittende århundrede og første halvdel af det tyvende århundrede.

Et ret stort antal damplokomobiler gjorde stor nytte under verdenskrigen 1914–18 ved at trække tørveæltemaskiner ude i moserne, hvor der var en stor tørveproduktion, da Danmark manglede brændsel.

Hovedparten af lokomobilerne blev sat ud af drift i 1930erne, da traktorer med remskive kunne trække tærskeværkerne. Der var dog endnu nogle dampmaskiner tilbage, som brugtes til trækkraft i tørvemoserne i krigsårene i 1940erne.

Landbrugets mekanisering er fortsat i hurtigt tempo og nu – i 1970erne – er ikke blot damptærskeværkerne, men også de fleste små selvrensende tærskemaskiner ude i landbrugene ude af drift. De er afløst af bugserede og selvkørende mejetærskere og traktordrevne ballepressere, der opsamler den mejetærskede halm på markerne, som anvendes til foder og strøelse eller industrielle formål.

Med historisk baggrund og i arbejdsmæssig og folkelig belysning er denne redegørelse med mange forskellige oplysninger og bemærkninger givet om damptærskeværkernes epoke og betydning.

En ny urimelig virkning af kapitalvindingsskatten

Gennem en længere årrække har man haft en lov om jordfordeling mellem landbrugsejendomme, hvorefter staten yder tilskud både til sagfører- og landinspektørudgifter, når der ved mageskifte kan opnås en bedre beliggenhed af arealerne. Men samtidig eksisterer der en lov om særlig indkomstskat, hvorefter der skal svares en skat på halvtreds procent af fortjenesten ved jordsalg. Og nu viser det sig, at de to love i uhyggelig grad kolliderer med hinanden, således at det staten giver med den ene hånd, tager den mangefold igen med den anden.

Anlæg af den østjyske motorvej medfører, at meget store arealer bliver afskåret fra deres oprindelige ejendomme og kommer til at henligge som uharmonisk formede og i mange tilfælde næsten utilgængelige restarealer. Under disse forhold forsøgte man ved hjælp af jordfordelingssekretariatet at få gennemført de påkrævede magelæg, og landinspektør *Ellemann* fra sekretariatet udførte et meget stort arbejde hermed. Men så kom staten og stak en kæp i hjulet, så det hele gik i stå.

Man tillod magelæg, hvis der handledes fuldkommen lige over, og man var endda så gavmild at tillade en byttepris på indtil fem hundrede kroner, men kom man herover, forlangtes der afgift for hele det afståede areal. Og da det i praksis er næsten utænkeligt, at arealer er præcis lige store, siger det sig selv, at dette nyttige arbejde øjeblikkeligt gik i stå, således at motorvejen vil blive kantet af uhensigtsmæssigt beliggende og næsten uanvendelige arealer.

Der blev fra forskellig side rejst indvendinger mod dette ulykkelige forhold. Folketingsmand *Jeppe Christensen* rejste sagen i et spørgsmål i Folketinget til finansministeren. Og samtidig rejste Dansk Slægtsgårdsforening spørgsmålet ved et møde i Statens Jordlovsudvalg, hvor sagen gav anledning til adskilligt røre. Og resultatet blev, at man overlod det til folketingsmændene *Simon From* og *Risgaard-Knudsen* at rette henvendelse til finansministeren.

Denne henvendelse kom i sidste øjeblik, idet finansministeren tilsyneladende havde forberedt sig på at give Jeppe Christensen et afvisende svar. Dette blev nu ændret til, at der holdes en dør åben for at afbøde det uheldige forhold.

Der er således i øjeblikket mulighed for at få afværget en af kapitalvindingsskattens mest urimelige virkninger. Og siden den tid er der udskrevet folketingsvalg, og man har så et begrundet håb om, at dette vil medføre varige ændringer.

C. R. C.

Påde gamle kirkeveje

Af Kirstine Hofmansen

Vi er inde på Hjelm hede (Sevel sogn). Søen og de kratbevoksede skrænter og slugter har vi til den ene side. På den anden, den mere flade hede, hvor vi finder de gamle kirkeveje, der fra det yderste af sognet førte over heden til Sevel kirke, som fra 1554 til 1892 var sognets eneste kirke. Her har vi vejen fra Trevel og Trandum Skovby. Lidt længere ude kommer vejene fra Hahl og Trandum, og på den anden side af Rønnes mose har vi vejene fra Mogenstrup og Sebstrup. Alle disse veje mødtes ved banken nord for Hjelm mølle og forenede sig det sidste stykke til Sevel. Nogle af disse veje er endnu mere eller mindre færdselsveje, medens andre ligger stille hen, og lyng og mos breder sig over de gamle, dybe hedespor.

Disse gamle kirkeveje har været vidne til slægternes færden i sorg og glæde. Her slumrer fortiden, medens det hvisker stille og hemmelighedsfuldt i egepurret og enebærbuskene.

Vi er på den gamle kirkevej fra Trevel og Trandum Skovby. Her er de kommet, de lange tog af bryllups- eller begravelsesskarer, den ene vogn efter den anden, alt efter familieskab og stand. Her er de kommet enkeltvis og i flokke, når de om søndagen skulle den lange vej til guds hus. Og her kom de med alle de små børn, som skulle døbes. Ikke så sært, at disse gamle egebuske derude har meget at hviske om. Måske hviskes der om hin forårsdag 1699, da jomfru Anne Cathrine Akeleye fra Stubbergaard bar den lille Mette Stephansdatter fra Trandum Skovby til dåben. Måske om den adventssøndag 1687, da gamle Jens Thomsen, også derudefra, blev begravet, 87 år gammel. Eller om Peiter Meiland fra Trevel, der levede på samme tid, når han og hustru skulle til Stubbergaard eller Hjelm mølle.

Måske er det om begivenheder nærmere vor tid. Der var jo hende, den sære skikkelse, jomfru Hørning, født i Sevel præstegård 1807. Hun lever i folkemunde under navnet »Trevel jomfru«. Der er nok at grunde og gætte på, hvad der gjorde hende sær og aparte. Men faktum er, at hun på sine ældre dage af familien blev indtinget i Trevel som pensionist. Der går mange historier om hende, når hun f. eks. samlede sten og bar dem hjem i sin seng, eller når hun sad nede ved bækken og vaskede dukketøj, mens en lille dreng fra nabolaget så undrende til. Hun kunne skælde og smælde over Poul Trevels karle, når de sad og »håede« (tyndede æggen) på deres høleer. Hun troede, at de ved denne behandling ødelagde dem. Men man opdagede, at hun også kunne andet. Hun syede tæpper af små og uensartede klude, kunstfærdigt og smukt sat sammen (nu på Haderup museum). Hendes bøger vidner om mere end almindelig uddannelse, og hendes poesibog med mange fornemme navne har måske kortet mangen ensom time for hende.

Også »Trevel Jomfru« har vandret på denne ensomme kirkevej. Hun kom søndag efter søndag i sine hvidskurede træsko og med sit kunstige hovedtøj gående over heden. Noget aparte må hun have set ud, da en ung knøs fra Trandum, der ikke havde set hende før, nær var løbet sin vej, da han en søndag på vejen til kirken så hende komme fra Trevel og Trandum Skovby vejen. Og når hun efter gudstjenesten i Sevel kirke gik ned i præstegården og satte sig ugenert til bords, idet hun lod provst Bötcher og hans familie vide, at her havde hun lige så megen ret som de. Hvad hun måske ikke har betroet andre, har hun nok talt med sig selv om på sine kirkevandringer. Og den gamle kirkevej og buskene herude kunne også fortælle om hende og hendes livs tragedie.

Her færdedes slægt efter slægt, ung og gammel, rig og fattig. De, som menneskene kaldte store, og de, som de kaldte små i samfundet. De, som havde megen plads i livet, og de, som havde lidt af jordisk gods. For dem alle foregik den sidste rejse, når livsdagen var slut, ad disse kirkeveje til sognets eneste kirke. Og på kirkegården var plads til dem alle.

Adelsdamen, jomfru *Anne Cathrine Akeleye*, var født på Hjuleröd i Skåne 8/4 1637 og døde på Sande i Norge 2/1 1707. Ejede en part i Stubbergaard.
Peiter Peitersen Meiland (født ca. 1633) havde været ridefoged på Stubbergaard og døde i Trevald (Sevel sogn) 1699 (begravet i Sevel 22/3 d.å.).
Præstedatteren, jumfru *Henriette Kirstine Hörning*, var født i Sevel 1807 (døbt 12/7 d.å.) og døde i Trevald 17/8 1889.

Interessant foredrags- og filmaften

Slægtsgaardsforeningens afd. for Sjælland Syd holdt den 3. oktober et aktuelt møde på Mogenstrup Kro med folketingsmand Svend Karlskov Jensen som taler.

Emnet var: Dansk landbrug efter EF. udvidelsen og fremtidens muligheder.

Det blev en meget udbytterig indføring i hele EF problematikken ligesom den aktuelle landbrugspolitik i det hele taget blev berørt. Der udspandt sig en lang drøftelse herom.

Ved kaffebordet vistes farvefilmen »Grænseland« med både historisk og nutidigt indslag. – I mødet deltog 98 tilhørere og amtskredsformanden, Jens P. Petersen, Farendløse kunne sent slutte en yderst interessant aften.

Glædelig jul.

Landbrugslån til ethvert formål

Forenede Kreditforeninger er fra gammel tid - gennem de stiftende foreninger - også landbrugets kreditforening. Gennem Forenede Kreditforeninger kan De opnå lån i alm. realkredit i alle landbrugs-, skovbrugs- og gartneriejendomme på øerne øst for Lille Bælt.
Forenede Kreditforeninger kan tilbyde landbrugslån til ethvert formål: tilbygning, sammenlægning, grundforbedring, køb af nye maskiner, udvidelse af besætning, ejerskifte etc. Forenede Kreditforeninger kan tilbyde landbrugslån på op til 50% af ejendommens værdi med løbetider på 10, 20 og 30 år. Tal landbrugslån med os.

Eneste kreditforening for øerne alene

FORENEDE KREDITFORENINGER

Lånesagsekspedition:
Anker Heegaardsgade 4
Tlf. (01) 15 34 34 1572 København V.

Lånesagsekspedition:
Mageløs 2
Tlf. (09) 11 77 77 5100 Odense

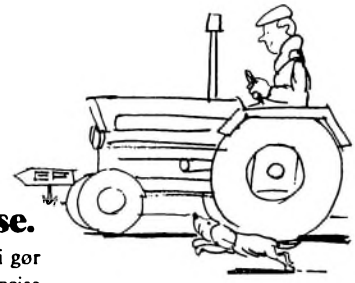

Finansiering af landbrugets EF-investeringer uden kø-dannelse.

Det er både i kundernes interesse og i vores egen. Vi gør os hele tiden umage for at være både hurtige og præcise og samtidig smidige. Vi yder lån til landbrug, skovbrug, gartneri og plantagedrift. Har De finansieringsproblemer m. h. t. ejerskifte, jordsammenlægning, grundforbedring, ny- og tilbygning, maskinanskaffelse, alm. tillægslån eller lign., så snak med os.

KREDITFORENINGEN DANMARK

København:	Århus:	Herning:	Afd. kontor i Odense:
Jarmers Plads 2	Åboulevarden 69	Viborgvej 1	Jernbanegade 16
1590 København V	8100 Århus C	7400 Herning	5000 Odense
Tlf. (01) 12 53 00	Tlf. (06) 12 53 00	Tlf. (07) 12 53 00	Tlf. (09) 12 53 00

– hele Danmarks kreditforening

Kreditforeningen Danmark er en sammenslutning af Østifternes Kreditforening, Ny jydske Kjøbstad-Creditforening og Jydsk Grundejer-Kreditforening.

Fotokopiering!

Manuskripter, originaldokumenter, attester, matrikelkort etc. fotokopieres.

Størrelse 21 × 30 cm: 1,50 kr. pr. kopi.

Størrelse 22 × 36 cm: 1,75 kr. pr. kopi.

Rabat ved større bestillinger!

Slægtsgaardsarkivet,
H. C. Andersens Boulevard 4 (2. sal tv.)
1553 København V

ANDELSBOGTRYKKERIET
i Odense

(Forbeholdt postvæsenet)

SPAREKASSEN SYDJYLLAND

Penge er ikke alt
– men alligevel!

Spørg
SPAREKASSEN FYN

Slægtsgaardsforeningens mærkat

som er trykt i fire farver, kan endnu købes for 7 kr. pr. bundt á 100 stk. – Henvendelse til

Foreningens kontor, Gassehaven 56, 2840 Holte

De kan regne med os

ANDELSBANKEN